

EN UTVECKLINGSARTIKEL PUBLICERAD
FÖR PEDAGOG STOCKHOLM

GENSVAR – MED ELLER UTAN MATRIS?

OM ATT ANVÄNDA EN BEDÖMNINGSMATRIS
FÖR ATT UTVECKLA ELEVER SKRIVFÖRMÅGA
I ARGUMENTERANDE TEXTER

Författare: Åsa Wennersten och Madeleine Häggström

E-post: asa.wennersten@stockholm.se

madeleine.haggstrom@stockholm.se

Skola: Herrängens skola

Artikelnummer: 10

**PEDAGOG
STOCKHOLM**

Denna artikel är publicerad på Pedagog Stockholm

Vill du också skriva en utvecklingsartikel och bli publicerad på Pedagog Stockholm?

Mejla: forskningsinfo@stockholm.se

För mer information om publikation av utvecklingsartiklar se:

www.pedagogstockholm.se/fou

Åsikter och tolkningar som kommer till uttryck i denna artikel är författarens och reflekterar inte nödvändigtvis utbildningsförvaltningen i Stockholms stads åsikter.

**GENSVAR - MED ELLER UTAN
MATRIS?**

Artikel nummer **Fel! Ingen text
med angivet format i
dokumentet.**

SAMMANFATTNING

Vårt arbete handlar om att utveckla elevernas förmåga att skriva argumenterande texter.

Vi ville undersöka om matriser utvecklar elevernas texter samt elevernas förmåga att ge varandra gensvar.

Eleverna har vid ett tillfälle fått skriva en argumenterande text utan matris och vid ett annat tillfälle med matris.

Vi kan tydligt se att matrisen var till stor hjälp vid själva skrivandet och höjde kvaliteten på innehållet samt på elevernas gensvar till varandra.

Arbetet genomfördes i en årskurs 2 och en årskurs 4 för att se om skrivandet och användandet av en matris påverkades av elevernas ålder.

Vi fann att skillnaderna mellan årskurserna var mindre än det vi hade förväntat oss.

BAKGRUND

Vår skola är en F-5 skola belägen i södra Stockholm med ca 450 elever, tre klasser per årskurs. I den klass i åk 2 som har deltagit i detta projekt går det 25 elever, 11 flickor och 14 pojkar. I den klass i åk 4 som har deltagit i detta projekt går det 23 elever, 10 flickor och 13 pojkar. Eleverna i vår skola presterar resultat på nationella proven och läsutveckling (LUS) som ligger en bra bit över stadens genomsnitt.

Vår skola har genom en av skolans lärare deltagit i ett projekt som Skolverket och Nationellt centrum för Språk-, läs- och skrivutveckling har anordnat. Uppdraget har bland annat handlat om att kartlägga vad eleverna behöver utveckla i sitt skrivande.

Kartläggningen visade att vi på vår skola måste läsa, skriva och diskutera olika typer av texter, genrer, mycket mer än vad vi har gjort. Idag krävs att eleverna kan värdera, sortera och kritiskt granska texter.

Resultaten från NP i årskurserna 3 och 5 våren 2009 visar att eleverna i svenska generellt har god läsförmåga gällande berättande och beskrivande texter men behöver utvidga sin läsning med fler genrer. Skrivförmågan gällande olika typer av texter bör även utvecklas och förmågan att argumentera både i både tal och skrift.

**GENSVAR - MED ELLER UTAN
MATRIS?**

Artikel nummer **Fel! Ingen text
med angivet format i
dokumentet.**

Sid 3(17)

En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

Eleverna behöver få modeller där vi läser och skriver olika typer av texter tillsammans och ger dem *verktyg* så att de känner igen och kan skriva i olika genrer. Vi har på vår skola oftast arbetat med skönlitterära texter och faktatexter. Vi har inte gett eleverna modeller i så stor utsträckning för hur de kan och ska kunna skriva utan oftast pratat om hur texterna kan se ut och sedan har det varit upp till eleverna att klara av uppgifterna. När det gäller skrivandet kan vi se att i åk 5 har många svårt för struktur och disposition i sina berättelser. Däremot är de duktiga på grammatik och stavning.

Utifrån denna kartläggning på vår skola har vi valt att ge eleverna en argumenterande skrivuppgift för att se vilken effekt gensvar har för elevernas lärande.

Eleverna ska enligt strävansmålen i läroplanen och kursplanen i svenska lära sig att bedöma det de gör, eller har gjort, i förhållande till mål och kriterier, samt att ge andra gensvar:

Skolan skall i sin undervisning i svenska sträva efter att eleven

- utvecklar sin förmåga att bearbeta sina texter utifrån egen värdering och andras råd,
 - utvecklar sin förmåga att i dialog med andra uttrycka tankar och känslor som texter med olika syften väcker samt stimuleras till att reflektera och värdera
- (Skolverket, 2000 s. 96-97)

Skolan skall sträva efter att varje elev

- utvecklar förmågan att själv bedöma sina resultat och ställa egen och andras bedömning i relation till de egna arbetsprestationerna och förutsättningarna.
- (Skolverket, 1994 s. 16)

Arbetet med bedömning är en diskussion som pågår både nationellt och lokalt. Vi har på vår skola under de senaste åren diskuterat detta på våra lärarmöten. Vi har bland annat diskuterat hur vi ska formulera oss i de skriftliga omdömena för en mer likvärdig bedömning. Vi har även använt oss av t.ex. "Nya språket lyfter" (Skolverket) för att analysera läs- och skrivutveckling. Vi har använt LUS och nationella proven och diskuterat bedömning och resultat. Syftet har hela tiden varit att belysa bedömningen och hur vi tillsammans kan arbeta för en gemensam förståelse och ett gemensamt språk kring kunskapsmålen.

GENSVAR - MED ELLER UTAN
MATRIS?

Artikel nummer **Fel! Ingen text
med angivet format i
dokumentet.**

Sid 4(17)

En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

I vår rapport har vi utgått från Anders Jönssons bok "Lärande bedömning" där forskningen visar att kamratbedömning har flera positiva egenskaper på elevens utveckling. Eleven utvecklar en större målmedvetenhet (med målmedveten menar vi här att eleven bättre förstår skolans mål och vad eleven ska arbeta mot för mål i aktuell uppgift). Eleven får möjlighet att förstå vad som förväntas av eleven och vidare vad som kommer att bedömas. Eleven får genom kamratbedömningen en bank av olika exempel på lösningar och olika kvaliteter. Jönsson tar upp kamratbedömning som just en metod för att eleverna ska få möjlighet att förstå skolans mål, kriterier och bedömning.

Kamratbedömning kan bland annat användas för att på ett naturligt sätt tillhandahålla exempel på olika sätt att uppfylla samma mål, vilket (som vi varit inne på tidigare) är oerhört viktigt för att hjälpa eleverna urskilja de kvaliteter som ska bedömas. Kamratbedömning är ett sätt för eleverna såväl att få, som att lära sig ge, feedback.

(Jönsson, 2010 s.89)

Liksom Wiliam & Thompson (2007) tar Jönsson också upp elevernas positiva inverkan på varandras arbeten när de ger varandra gensvar. Wiliam & Thompson trycker särskilt på att det är viktigt för elevens utveckling att arbeta med någon annans text än sin egen. Dels är det lättare att se svagheter och styrkor i någon annans arbete än i sitt eget dels är just mångfalden av olika sätt att lösa en gemensam uppgift på och att diskutera de olika variationerna något som ger en positiv effekt på elevens egna arbeten. När eleven arbetar med målen och kriterierna och granskar en kamrats arbete pågår samtidigt en egen reflektion samt möjlighet till inspiration och utveckling av det egna arbetet. Det har också enligt Wiliam & Thomson visat sig att eleverna tar emot ett gensvar från en kamrat på ett bättre sätt än av t.ex. en lärare. Det kan handla om att eleverna är i en mer jämlik situation än i en lärare - elev situation och att eleverna "talar samma språk".

In fact, teachers have told us that the feedback that students give to one another, although accurate, is far more hard-hitting and direct than they themselves would have given.

Furthermore, the research shows that the person providing the feedback benefits just as much as the recipient because she or he is forced to internalize the learning intentions and success criteria in the context of someone else's work, which is less emotionally charged than doing it in the context of one's own work."

(Wiliam, 2007,)

**GENSVAR - MED ELLER UTAN
MATRIS?**

Artikel nummer **Fel! Ingen text
med angivet format i
dokumentet.**

Sid 5(17)

En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

Vi valde metoden "Two stars and one wish" som innebär att eleven tar fram två bra saker (two stars) i arbetet samt tar upp en sak (one wish) som kamraten kan utveckla mer.

Two stars and one wish passade väl för vår skrivuppgift och där kamratbedömning enligt forskningen (Jönsson, 2010) kan vara både effektiv och mer elevnära när det gäller bedömning av arbetsuppgifter. Anders Jönsson påpekar vikten av kamratbedömning:

Vissa studier tyder på att eleverna ibland föredrar kamraters feedback, för att kamraterna kommunicerar på samma nivå eller för att de i större utsträckning förklarar hur de tänker (Balan, opublicerat manus; Kirton; Hallam; Peffers; Robertson & Stobart, 2007). (Jönsson, 2010 s. 89-90)

Vår huvudfråga i detta arbete handlar om utifall användandet av en matris på något sätt påverkar barnens sätt att ge varandra gensvar.

Anders Jönsson tar i sin bok *Lärande bedömning (2010)* upp fördelarna med att eleverna lär sig att använda en matris när de ska ge varandra gensvar. Han skriver om fördelarna med att matrisen bidrar till att ge eleverna tillgång till ord och begrepp, ett språk, för att kunna ge konstruktivt gensvar. Eleverna får även en förståelse för olika kvaliteter i ett arbete genom de olika nivåbeskrivningarna i en matris.

Mål och syfte

Vi ville i vårt arbete utveckla elevernas förmåga att skriva argumenterande texter med stöd av kamratbedömning och matris.

Vi ville arbeta för att eleverna skulle förstå och använda bedömningen som en del av lärandet.

Vi ville undersöka om eleverna kunde förbättra sitt skrivande genom att bli medvetna om målen för arbetet med hjälp av en matris och dessutom utveckla sin förmåga till kvalitetsbedömning/gensvar av sina och andras texter.

Vi ville även undersöka om åldern hos eleverna har någon betydelse när det gäller medvetenhet om mål och kvalitetsskillnader i olika arbeten samt elevernas förmåga att ge varandra gensvar.

GENSVAR - MED ELLER UTAN
MATRIS?

Artikel nummer **Fel! Ingen text**
med angivet format i
dokumentet.

Sid 6(17)

En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

METOD

Under våren 2010 arbetade vi med samma arbetsuppgift i en klass i åk 2 och en klass i åk 4. I både åk 2 och åk 4 läste vi en text ur ett Nationellt prov för år 5 (ämnesprov i svenska 05/06), "De tre grottornas berg". Vi samtalade om textens innehåll men framför allt om hur en argumenterande text kan se ut och vad som kännetecknar ett argument. Vi gick vidare igenom metoden "Two stars and a wish".

Eleverna i åk 2 fick först göra en muntlig övning för att träna på att argumentera. Med utgångspunkt från texten *De tre grottornas berg* som vi hade läst tillsammans fick barnen argumentera/övertyga varandra om på vilket sätt morfar (i texten) kunde förstå vad djuren sa.

Innan eleverna skulle skriva sin argumenterande text gick vi muntligt igenom vikten av att argumentera för sin åsikt på ett tydligt sätt i texten samt att en kamrat sedan skulle läsa texten och ge gensvar på innehållet. Därefter fick eleverna sin skrivuppgift som var formulerad så här:

Skrivuppgift: Skriv och berätta !

Du har nyss hört eller läst och pratat om *De tre grottornas berg*. Nu får du själv tillfälle att skriva en berättelse.

Många tror att djur kan tala med varandra. Även djur och människor försöker förstå varandra på olika sätt. Berätta om hur djur kan göra sig förstådda. Du kanske har något eget djur, har hört berättelser, läst, sett på tv om djur som talar eller själv tänkt på hur det går till.
Rubrik: Kan djur tala?

Eleverna i både åk 2 och åk 4 hade en lektion (60 minuter) på sig att skriva sin text.

När eleverna hade skrivit klart sin text lämnades den in. Vid nästa lektionstillfälle fick en kamrat läsa igenom texten och ge sitt gensvar skriftligt på en post-it lapp utifrån metoden "Two stars and a wish". Vi repeterade tillsammans med eleverna muntligt att gensvaret skulle handla om textens innehåll och att gensvaret skulle vara ett stöd för att kamraten sedan skulle kunna utveckla sin text.

Därefter samlade vi in alla texter och post-it lappar med elevernas gensvar, "Two stars and one wish" (Se sammanställning av elevernas gensvar i figurerna, s. 9-10).

Vid nästa skrivtillfälle började vi med att gå igenom en matris för skrivande av argumenterande text (Tabell 1). Matrisen hade vi lärare skapat utifrån några kända kriterier för en argumenterande text. Vi förklarade orden *tes*, *argument* och *sammanlänkande ord* samt gick igenom de tre nivåbeskrivningarna. Skrivuppgiften denna gång var att argumentera för eller emot läxor, "Läxa eller inte läxa?" Därefter började elevernas skrivande med matrisen framför sig. Vid nästa lektionstillfälle repeterades metoden "Two stars and one wish" och eleverna fick en kamrattext att ge gensvar på. När eleverna skulle ge varandra gensvar fick de ha matrisen bredvid sig och återigen skriva sitt gensvar på en post-it lapp. Vi instruerade eleverna att leta efter typiska kännetecken för argumenterande text när de läste sin kamrats text och gav gensvar.

Tabell 1. Bedömningsmatrisen som användes till skrivuppgiften.

			
Tes	Texten har en otydlig tes.	Texten har en allmän tes.	Texten har en tydlig tes där den som skriver visar sin åsikt i frågan/ ämnet. Texten innehåller uttryck som : <i>Jag tycker/anser...</i> <i>Enligt min mening...</i>
Argument	Texten saknar argument.	Texten har minst ett argument.	Texten har flera (ca 3) argument. Texten innehåller exempel, fakta eller egna upplevelser som stöder argumenten.
Sammanlänkande ord		Texten innehåller något ord som: <i>Jag tycker...</i> <i>därför att...</i> <i>För det första, för det andra, dessutom, å andra sidan</i>	Texten innehåller ord som: <i>Jag tycker...</i> <i>därför att...</i> <i>För det första, för det andra, dessutom, å andra sidan</i>
Avslutning	Texten saknar en avslutning.	Texten har en kort avslutning som t.ex. handlar om det sista argumentet.	Texten har en utförlig avslutning med: - en sammanfattning av alla argument, - det viktigaste argumentet lyfts fram, - tesen upprepas.

Ordbank:

Inledning = Här berättar du om varför frågan/ämnet är viktig att diskutera just nu.

Tes = Tesen är den åsikt du har.

Det man vill tala för, övertyga någon om. Det man vill få andra att hålla med om.

Argument = Ett argument är ett skäl/bevis som stöder din tes (åsikt).

Argument ska vara sakliga, dvs. höra till saken och vara sanna eller rimliga.

Sammanlänkande ord = Ord som gör att texten blir tydlig och sammanhållen.

Avslutning = Här kan du lyfta fram det viktigaste argumentet så att läsaren egentligen inte kan göra annat än att hålla med dig. Du kan också upprepa tesen.

RESULTAT

Eleverna var ivriga och entusiastiska över detta skrivarbete och flera elever uttryckte att de tyckte att det var roligt att ge och få gensvar på texterna.

Kvaliteten på elevernas gensvar var väldigt lika språkligt dvs. elevernas sätt att uttrycka sig (val av ord och begrepp) från eleverna i åk 2 och åk 4, både när det gällde form och innehåll. I tabellen finns exempel på gensvar med och utan matris (Tabell 1).

Tabell 2. Exempel på elevernas gensvar till varandra.

Utan matris Kan djur tala?	Med matris Läxa eller inte läxa?
Two stars:	Two stars:
<i>fin handstil</i>	<i>du har en tydlig tes</i>
<i>du skrev långt</i>	<i>du har ett tydligt argument</i>
<i>fin text</i>	<i>du har flera sammanlänkande ord</i>
<i>du stavar rätt</i>	<i>du visar din egen åsikt</i>
<i>man kan se vad det står</i>	<i>mycket klok förklaring</i>
<i>stor bokstav och punkt</i>	<i>din tes var bra skriven</i>
<i>toppenbra att du skriver så mycket</i>	<i>förklarar argumenten bra</i>

GENSVAR - MED ELLER UTAN
MATRIS?

Artikel nummer **Fel! Ingen text med angivet format i dokumentet.**

Sid 9(17)

En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

<i>har många exempel</i>	<i>texten har en allmän tes</i>
<i>skriver också fint</i>	<i>din text hade bra argument</i>
<i>du skriver jättesnyggt</i>	<i>du hade ett bra avslut</i>
<i>mycket text</i>	<i>det är bra att du har gjort en tydlig tes</i>
One wish:	One wish:
<i>mer mellanrum mellan orden</i>	<i>lyft fram det viktigaste argumentet</i>
<i>din handstil kan du väl förbättra</i>	<i>skriv t.ex. "För det första... för det andra..."</i>
<i>kan skriva tydligare</i>	<i>förtydliga dina argument</i>
<i>lite längre</i>	<i>jag önskar faktiskt att du gör en avslutning</i>
<i>skriv större</i>	<i>förläng avslutningen nästa gång</i>
<i>skriv tydligare j</i>	<i>du borde ha en lite längre avslutning</i>
<i>du behöver träna lite på att stava</i>	<i>texten borde vara tydligare i argumenten</i>

Vi har sammanställt antalet gensvar i två tabeller, en för varje årskurs. Vi har delat upp elevernas gensvar till varandra i "med och utan matris" samt om gensvaret handlar om "form eller innehåll".

Syftet med att presentera antalet gensvar av olika slag i "form och innehåll" samt "med och utan matris" var att se i vilken årskurs arbetet med matris hade störst effekt om man ser till antalet gensvar som handlade om form respektive innehåll.

Att använda sig av tabeller för att presentera ett resultat kan vara både tydligt och otydligt. Vi hade en del funderingar kring detta men ville ändå ha med tabellerna i vår rapport.

**GENSVAR - MED ELLER UTAN
MATRIS?**

Artikel nummer **Fel! Ingen text
med angivet format i
dokumentet.**

Sid 10(17)

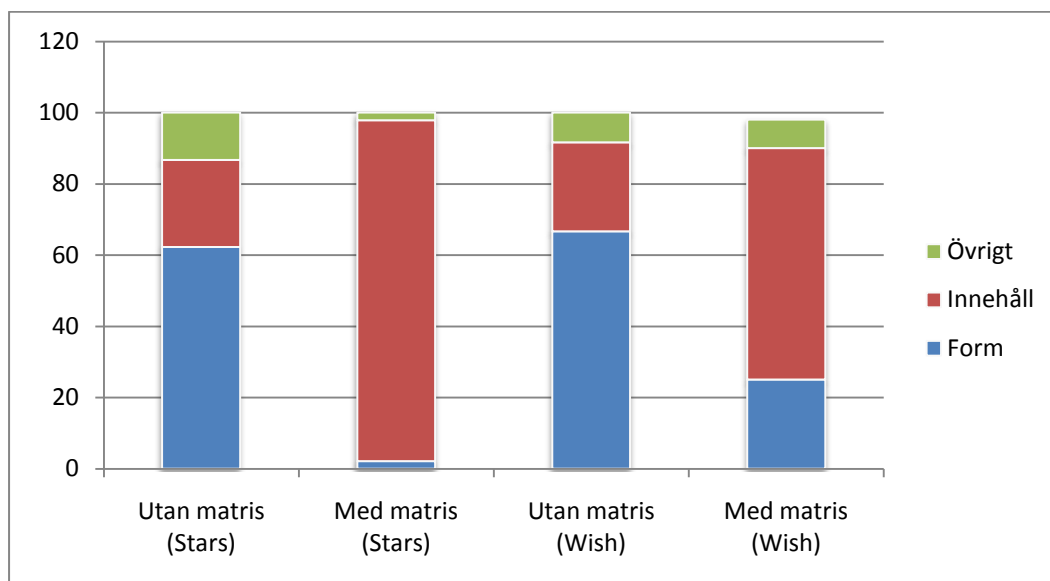
En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

Ett dilemma med att omvandla meningar (elevernas gensvar på post-it lapparna) till mätbara enheter i tabellform var att vissa gensvar inte självklart hörde hemma i en viss kategori (form eller innehåll) som t.ex. gensvaret "bra text".

Ett annat dilemma i detta var att den utveckling som skedde i åk 4 där eleverna ändrade sitt sätt att uttrycka sig i sina gensvar om innehållet dvs. att eleverna i åk 4 tillägnade sig nya ord och begrepp i gensvaret när de hade arbetat med matrisen framgår inte av tabellen. Tabellen visar en bild av att eleverna i åk 4 har gett varandra ungefär lika många gensvar om innehållet både med och utan matris men när man läser deras gensvar ser man en skillnad och utveckling i deras språkbruk dvs. att de har blivit medvetna om ord och begrepp för argumenterande texter samt den argumenterande textens struktur.

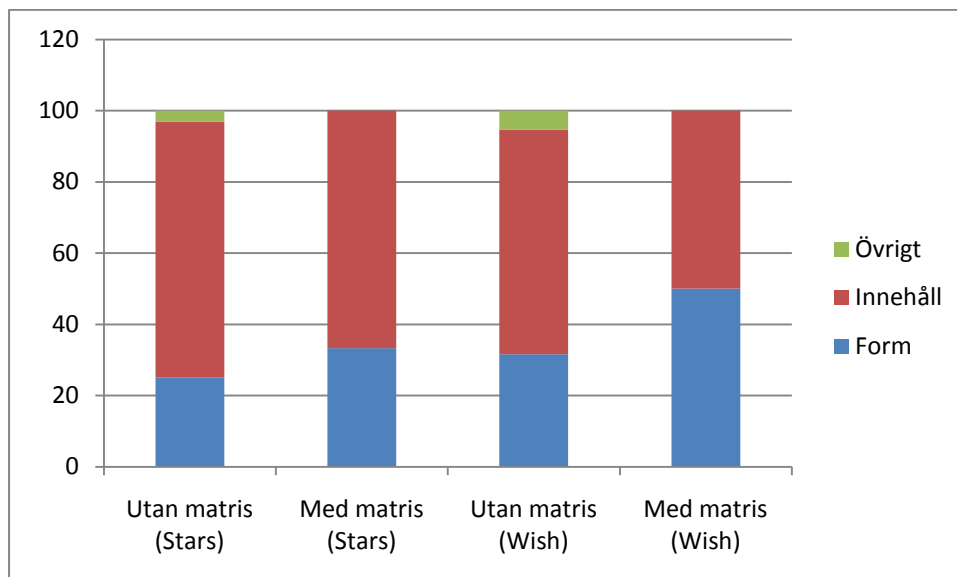
Här nedan följer en sammanställning av antalet gensvar i åk 2 och i åk 4.

Diagram 1. Gensvar i åk 2. Fördelning av gensvar i procent vad gäller "stars" och "wishes", relaterat till form, innehåll och övrigt.

Här ser man att när eleverna i årskurs 2 inte hade någon matris som stöd så gav de varandra mest gensvar som handlade om formen dvs. stavning, längd och handstil. Med matrisen har gensvaret förändrats till att handla mer om innehållet dvs. tes, argument och sammanlänkande ord.

Diagram 2. Gensvar i åk 4. Fördelning av gensvar i procent vad gäller "stars" och "wishes", relaterat till form, innehåll och övrigt.

Skillnaden i resultatet av antalet gensvar om form och innehåll med respektive utan matris i åk 4 var inte lika markant som i åk 2.

Eleverna i åk 4 gav fler gensvar på innehållet än på formen redan vid första skrivtillfället. En förklaring till detta kan vara att eleverna i åk 4 har längre erfarenhet av skrivande och även har tränats mer i att utveckla innehållet på olika sätt i sina texter. Däremot använde eleverna i åk 4 inte adekvata ord och begrepp för argumenterande text i sina gensvar när de inte hade använt en matris. Eleverna använde samma språk (ord och begrepp) som eleverna i åk 2 när de gav varandra gensvar utan matris.

En viktig skillnad i elevernas gensvar i åk 4 som inte framgår av tabellen är att gensvaret förändrades rent språkligt. När eleverna i åk 4 inte hade någon matris gav de varandra gensvar utan adekvata begrepp för argumenterande text t.ex. "har många exempel". När eleverna i år 4 hade arbetat med matrisen gav eleverna varandra gensvar med ord och begrepp som kännetecknar en argumenterande text t.ex. "texten har en allmän tes". Detta anser vi visar att matrisen har hjälpt eleverna att dels få "verktygen" dvs. ord och begrepp för argumenterande texter dels har eleverna fått en förståelse för strukturen i en argumenterande text. Vi menar att eleverna på så sätt har utvecklat sin förmåga att skriva argumenterande texter med hjälp av matrisen.

**GENSVAR - MED ELLER UTAN
MATRIS?**

Artikel nummer **Fel! Ingen text
med angivet format i
dokumentet.**

Sid 12(17)

En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

DISKUSSION

Att använda samma skrivuppgift i åk 2 och åk 4 samt att använda en gemensam bedömningsmatris för detta var ett sätt att få igång fler diskussioner mellan de olika "stadierna" på skolan kring ett gemensamt ämne. Utifrån vår erfarenhet och forskningen (Jönsson, 2010) antog vi att eleverna sannolikt behövde en mycket tydlig och konkret handledning i form av t.ex. en matris för att kunna ge en kamrat ett gensvar som leder till en utveckling i texten och att gensvaret inte stannar vid "glada tillrop" om att texten är bra och/eller snygg d.v.s. handla om form istället för innehåll.

Vi fann att elevernas gensvar i åk 2 vid första tillfället till stor del handlade om form (stavning, handstil) istället för innehåll. Eleverna i fyran gav redan från början varandra fler gensvar på innehållet än formen. Dock använde eleverna i båda årskurserna samma språk i sina gensvar vid första tillfället. Detta visade oss lärare att eleverna i både åk 2 och åk 4 var omedvetna om just ord och begrepp, kriterier och struktur för en argumenterande text. Just den språkliga skillnaden före och efter användandet av en matris i denna skrivuppgift visade att eleverna gick från omedveten till medveten om form och innehåll för en argumenterande text. När eleverna i båda klasserna hade stöd av en matris förändrades deras gensvar till "Two stars" (beröm) som handlade om innehållet i texten samt konkreta förslag på "One wish" (förbättringar) om innehållet med adekvata ord och begrepp. Matrisen hade störst effekt, procentuellt utifrån antalet gensvar på innehållet, på de yngre barnen som hade minst erfarenhet och kunskap av att utveckla innehållet i texter.

Vi kan efter denna skrivuppgift se att eleverna behöver tydliga och konkreta modeller för att kunna förstå målen i en arbetsuppgift samt för att kunna förbättra sina egna prestationer. Att använda sig av en matris för att diskutera mål och innehåll kan vara ett sätt. Det finns naturligtvis även andra sätt för att göra eleverna mer målmedvetna samt hjälpa eleverna att förstå olika kvaliteter i ett arbete. Man kan t.ex. använda sig av elevexempel och olika frågeställningar för att belysa olika aspekter av en uppgift. Det kan vara bra att variera metoder för att på så sätt tillfredsställa olika elevers behov.

I vår skrivuppgift ville vi se hur matrisen kan påverka elevernas arbeten och deras sätt att ge varandra gensvar. Vi valde att inte presentera några elevexempel för hur man kan

skriva argumenterande texter p.g.a. att det då skulle vara svårare att avgöra vad som hade påverkat eleverna mest.

Vi är medvetna om att det med alla metoder även kan finnas nackdelar, svårigheter och undantag. För det första kan det vara svårt att tillverka fungerande och elevnära matriser. Det kan vara svårt att formulera målen tydligt och med kvalitetskillnad i matrisen och det kan det vara svårt att hitta ett gemensamt språk som alla elever förstår. För det andra kan det vara en balansgång att skapa matriser som dels ska vara generella i t.ex. en skrivuppgift och dels tillverka matriser som ska vara specifika t.ex. i en laborationsrapport. De generella matriserna kan bli så generella att de blir intetsägande och på så sätt faller många spännande variationer utanför ramarna och blir svåra att bedöma utifrån matrisen. De specifika kan bli så snäva så att de endast passar vid ett specifikt tillfälle och då kan det bli väldigt många olika matriser som eleverna ska sätta sig in i vid varje ny uppgift och i alla ämnen. Då kan det bli svårt att få eleverna att bli förtrogna att använda matrisen som sitt redskap.

Anders Jönsson skriver om vinsten att träna eleverna att använda samma matris flera gånger.

Varje gång man ska skriva en argumenterande text kan man använda samma matris, vilket gör det lättare för både lärare och elever att efter hand internalisera kriterierna och deras innebörd – något vissa studier också kunnat påvisa (se t.ex. Andrade, 1999; Balan, opublicerat manus; Piscitello, 2001). Matrisen kan på så sätt fungera som ett stöd medan eleven lär sig, och när de behärskar processen i fråga, kan matrisen plockas bort och/eller medvetet avvikas ifrån. (Jönsson, 2010 s.91-92)

För det tredje finns det uppgifter och situationer där en matris inte passar och inte heller ger stöd vid bedömning och gensvar, varken för elever eller för pedagoger. En matris kan t.o.m. vid bedömning av vissa arbeten vara begränsande och inte alltid lyckas fånga upp alla nyanser av t.ex. egensinniga och påhittiga lösningar. Det kan även vara situationer där vissa elever måste få möjlighet att lösa sin uppgift med andra metoder och hjälpmedel för att kunna lyckas och som inte kan bedömas med en matris. Man måste alltid som pedagog kunna se flera vägar för att hjälpa alla elever att förstå sina mål och att kunna bedöma olika arbeten även dem som ligger utanför ramen på en matris. Med insikt om matrisens fördelar

**GENSVAR - MED ELLER UTAN
MATRIS?**

Artikel nummer **Fel! Ingen text
med angivet format i
dokumentet.**

Sid 14(17)

En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

och nackdelar kan vi ändå se att den i vår skrivuppgift gjorde skillnad för elevernas medvetenhet om ord, begrepp och struktur i argumenterande texter samt att matrisen gav eleverna ett gemensamt språk när de skulle ge varandra gensvar.

Vi ser många fördelar med kamratbedömningen som t.ex. ökad målmedvetenhet, insikt i olika kvaliteter samt bättre förståelse för varandras styrkor i elevgruppen. Det kan finnas en svårighet för vissa elever att våga ge uppriktiga gensvar beroende på kamratrelationerna i klassen. Där bör pedagogen vara vaksam och lyhörd vid sammansättningen av de elever som ska ge varandra gensvar.

Vi fann i vår skrivuppgift att matrisen var en vinst för elevernas skrivande i båda klasserna. Eleverna blev mer medvetna om vad som förväntades av dem och vad som skulle bedömas. Eleverna utvecklade sin kunskap om argumenterande texter och sin förmåga att skriva egna argumenterande texter utifrån en viss struktur som kännetecknar den genren.

Eleverna hade större möjlighet att presentera sina skrivuppgifter och ge förslag på utveckling och förbättring i sin IUP på utvecklingssamtalet med hjälp av sina texter, matrisen och sin bedömning. Även föräldrarna fick på utvecklingssamtalet en tydligare och mer konkret bild av vad eleven hade uppnått för mål och vad som kunde utvecklas i fortsättningen.

Läroplanen uttrycker tydligt skolans ansvar att få eleven delaktig i arbetet med kursplanens mål och undervisningens innehåll. Det finns olika metoder att göra eleverna delaktiga i detta arbete och Anders Jönsson tar upp matrisens styrka att göra målen synliga för eleven. Jönsson menar att eleverna själva upplever att målen och kraven blir synliga och tydliga med hjälp av matrisen. Eleven får på så sätt en möjlighet att förstå målen i ett arbete och deltar på så sätt på ett likvärdigt och demokratiskt sätt i bedömningsprocessen.

Anders Jönsson sammanfattar fördelarna med bedömningsmatriser:

Bedömningsmatriser tycks kunna stötta elevers lärande på flera olika sätt. Matriser kan, genom att ha explicita kriterier och nivåbeskrivningar:

- *göra det lättare för läraren att ge feedback och konkreta förslag på förbättringar.*
- *göra förväntningarna tydligare för eleverna.*
- *göra det lättare för eleverna att öva självbedömning.*

**GENSVAR - MED ELLER UTAN
MATRIS?**

Artikel nummer **Fel! Ingen text
med angivet format i
dokumentet.**

Sid 15(17)
En utvecklingsartikel publicerad för Pedagog Stockholm

(Jönsson, 2010 s.101)

Under arbetets gång har vi upplevt att det krävs både tid och träning i arbetet med matriser för att det ska kunna bli ett användbart och elevnära verktyg i elevernas inläring. För våra elever var matrisen ett nytt verktyg och det var vi lärare som skapade matrisen utifrån vår erfarenhet och våra mål med en argumenterande text. För att eleverna själva ska bli mer delaktiga kan det vara intressant att utgå från olika elevexempel och därefter låta eleverna vara med och skapa kriterierna för de olika nivåbeskrivningarna. På så sätt kan man tillsammans, elever och lärare, skapa en matris som är mer elevnära och där eleverna tillsammans arbetar fram gemensamma ord och begrepp, ett gemensamt språk.

I detta projekt hade vi en begränsad tid för att genomföra vår skrivuppgift och på så sätt hann vi inte utveckla hela matrisprocessen med eleverna. Detta är något som vi däremot vill utveckla vidare i fortsättningen.

Anders Jönsson (2010) tar upp behovet av tid och träning för att lyckas med feedback

Att lära sig bedöma det man har gjort i förhållande till mål och kriterier, samt att ge sig själv feedback, är svårt. Detta är därmed ingenting som eleverna kan förväntas behärska med en gång. Självbedömning är något som behöver övas kontinuerligt och det kan ta tid innan övning ger utdelning.

(Jönsson, 2010 s.90)

Vi har i vårt arbete inte kunnat se att elevernas ålder har haft någon betydelse varken vid förståelse av målen med uppgiften eller när eleverna gav varandra gensvar utifrån matrisen. Däremot hade elevernas ålder en viss betydelse vid första skrivtillfället då eleverna i åk 4 hade större skriverfarenhet och på så sätt mer erfarenhet av att utveckla innehållet av sina texter vilket visade sig i antalet gensvar som handlade om innehåll.

Det här arbetet har medfört att vi har blivit inspirerade att fortsatt arbeta och vidareutveckla matriser som en del av verksamheten. Vi önskar även få eleverna delaktiga i att utveckla matriser för att göra dem medvetna om olika kvalitetsskillnader. Vi vill även undersöka fler metoder av elevnära bedömning som stärker elevens lärande.

REFERENSER

- Black, P. & Wiliam, D. (2009). Developing the theory of formative assessment. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*. 21:5-31.
- Hattie, J. (2009). *Visible learning*. A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement. London: Routledge.
- Hattie, J. & Timperley, H. (2007). The power of feedback. *Review of Educational Research*. 77(1): 81-112.
- Jönsson, A. (2010). *Lärande bedömning*. Gleerups Utbildning AB.
- Nicol, D.J. & Macfarlene-Dick, D. (2006). Formative assessment and self-regulated learning: a model and seven principles of good feedback practice. *Studies in higher education*. 31(2): 199-218.
- Rust, C., Price, M & O'Donovan, B. (2003). Improving students' learning by developing their understanding of assessment criteria and processes. *Assessment & Evaluation in higher education*. 28(2): 147- 164.
- Shute, V. J. (2008). Focus on formative feedback. *Review of Educational Research*. 78(1): 153-189.
- Skolverket (2000) Grundskolan kursplaner och betygskriterier.
- Skolverket (2005/2006). *De tre grottornas berg*.
- Torrance, H. & Prior, J. (2001). Developing Formative Assessment in the classroom: using action research to explore and modify theory. *British Educational Research Journal*. 27(5): 615-631.
- Wiliam, D. (2007). Five "Key Strategies" for Effective Formative Assessment. *National Council of Teachers of Mathematics*.